

Περίληψη - Summary

Μπαλλά Φωτεινή: «Σικυών Χαίρε. Νεκροταφεία και έθιμα ταφής μιας πόλης της Πελοποννήσου από την εποχή των Ορθαγοριδών έως την έλευση των Ρωμαίων»

Βασικός στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι η μελέτη των ταφικών τελετουργικών εθίμων της Σικυώνας, πόλεως-κράτους της ΒΑ Πελοποννήσου. Αρχικά επιχειρείται η σύντομη ιστορική επισκόπηση και παρουσίαση της τοπογραφίας της πόλης. Στη συνέχεια η μελέτη επικεντρώνεται στην καταγραφή των νεκροταφείων (και μεμονωμένων τάφων) που έχουν αποκαλυφθεί έως και σήμερα στην επικράτεια της πόλης. Βάσει των ανασκαφικών αναφορών που έχουν δημοσιευθεί, προκύπτει ότι έχουν εντοπισθεί τάφοι της μυκηναϊκής εποχής, αλλά και εκτεταμένα νεκροταφεία με περίοδο χρήσης από τη γεωμετρική έως και ρωμαϊκή εποχή. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η αποκάλυψη τριών ταφικών μνημείων με πολλαπλές ταφές, κυρίως της ελληνιστικής εποχής.

Για τις ανάγκες της μελέτης η έρευνα εστίασε σε τμήμα νεκροταφείου που αποκαλύφθηκε τη δεκαετία του 1970 στην πεδιάδα της Σικυώνας, με συνεχή χρήση από τα τέλη του 7^{ου} αι. έως και τα τέλη του 2^{ου} / αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. Συνολικά αποκαλύφθηκαν 214 τάφοι, στους οποίους είχαν γίνει μόνον ενταφιασμοί, κυρίως σε λακκοειδείς τάφους, ενώ βρέθηκαν σε μικρότερο ποσοστό ταφές σε κιβωτιόσχημους τάφους και μονολιθικές λάρνακες. Στο νεκροταφείο αυτό εντοπίστηκε και ένα από τα προαναφερθέντα ταφικά μνημεία, με πολλαπλές ταφές του 2^{ου} αι. π.Χ. και σε άμεση γειτνίαση με τα υπόλοιπα δύο. Από την παρουσίαση των ανασκαφικών αποτελεσμάτων προέκυψαν ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά: α) με τη θέση εύρεσης των κτερισμάτων, β) τη διατήρηση τελετουργικών εναγισμών, γ) την ύπαρξη ταφικής οδού, που διέσχιζε το νεκροταφείο, καθώς και ταφικού περιβόλου, και δ) την *κατά χώραν* διατήρηση ταφικών σημάτων. Τη μελέτη συμπληρώνουν τα δεδομένα σχετικά με τον τρόπο εναπόθεσης των νεκρών (στάση σώματος, προσανατολισμός) και η τυπολογία των κτερισμάτων. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η χρονολογική κατάταξη της κεραμικής που συλλέχθηκε από τους τάφους. Πρόκειται τόσο για εισηγμένα αττικά και κορινθιακά αγγεία, αλλά και για προϊόντα του τοπικού κεραμικού εργαστηρίου, κυρίως της ελληνιστικής εποχής, τα οποία χρονολογήθηκαν για πρώτη φορά με σχετική ασφάλεια. Σημαντικά υψηλός είναι ο αριθμός των πήλινων ειδωλίων, που εντοπίστηκαν κατά κύριο λόγο στις παιδικές ταφές και είναι πολύ πιθανόν να προέρχονται από το τοπικό εργαστήριο. Η συνύπαρξή τους με ασφαλώς χρονολογημένα αγγεία επέτρεψε την παράθεσή τους κατά τυπολογική και χρονολογική εξέλιξη. Αντίστοιχης σημασίας είναι και η παρουσία τοπικών κοπών (νομισμάτων) μέσα στα κλειστά ταφικά σύνολα της Σικυώνας, στοιχείο που δεν είχε καταγραφεί έως και σήμερα.

Τη μελέτη συνοδεύουν τρία παραρτήματα. Α' Παράρτημα: κατάλογοι τάφων, εναγισμών και κτερισμάτων. Β' Παράρτημα: *Testimonia*. Γ' Παράρτημα: Χάρτες - Σχέδια - Σχεδιαστικές τομές - Πίνακες -Ραβδογράμματα.

Balla Fotini: «ΣΙΚΥΩΝ ΧΑΙΠΕ. Cemeteries and Burial Customs of a Peloponnesian City from the Orthagorids until the Roman Invasion»

The main purpose of the present dissertation is to study the burial rites of Sikyon, a city-state in the northeastern Peloponnese. It begins with a brief historical survey and presentation of the city's topography and then focuses on the cemeteries (and individual tombs) discovered to date within the city's territory. The published excavation reports reveal that tombs from the Mycenaean period have been detected, as well as extensive cemeteries used from the Geometric up to the Roman period. Of special importance is the discovery of three funerary monuments with multiple burials, mainly from the Hellenistic period.

For the needs of the study, research focused on a section of a cemetery discovered in the 1970s in the plain of Sikyon, with continuous use from the end of the 7th century up to the end of the 2nd / beginning of 1st century B.C. In total 214 tombs were discovered, which included only inhumations, mainly in shaft graves, whereas a smaller number were inhumations in cist tombs and monolithic *larnakes*. One of the above-mentioned burial monuments with multiple 2nd century B.C. burials was detected in this cemetery in direct proximity to the other two. The presentation of the excavation results generated interesting data concerning: a. the findspots of offerings, b. the preservation of ritual *enagismoi*, c. the existence of a funeral pathway, which crossed the cemetery, as well as of a burial enclosure, and d. the *in situ* preservation of grave stelai.

The study is complemented by data regarding the ways of depositing the deceased (body posture, orientation) and the typology of the offerings. Of special importance is the chronological classification of the pottery collected from the tombs. It consists of imported Attic and Corinthian vessels, as well as of products of the local ceramic workshop, mainly from the Hellenistic period, which were relatively securely dated for the first time. The number of clay figurines detected primarily in the children's burials is significantly high and it is very possible that they were produced by the local workshop. Their co-existence with the securely dated vessels enabled their presentation by typological and chronological development. Of equivalent importance is also the presence of local issues (of coins) in the sealed burial assemblages of Sikyon, an element unrecorded so far.

The study is accompanied by three appendices. Appendix A: catalogs of tombs, enagismoi, and offerings. Appendix B: *Testimonia*. Appendix C: Maps - Drawings - Sections - Tables - Diagrams